

ДИСКУРС ІДЕНТИЧНОСТІ В НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ: ЗАХІДНА ПАРАДИГМА

У статті проаналізовано дискурс ідентичності в наукових дослідженнях як можливий ключ до створення гармонійного суспільства та вирішення соціокультурних, політичних суперечностей в українському суспільстві та формування принципів терпимості, толерантності та відкритості до нових культур, поглядів, ідеологій. З'ясовано, що проблему ідентичності слід розглядати в міждисциплінарному дискурсі.

Ключові слова: ідентичність, дискурс ідентичності, соціокультурна ідентичність, політика ідентичності, постструктуралістська філософія, символічний інтеракціонізм, психоаналіз.

I. Вступ

В останні роки Україна зіткнулася з низкою серйозних викликів, пов'язаних з політичними, економічними та соціально-культурними трансформаціями в українському суспільстві, а також зі спробами виявити та дослідити сенс цих змін. Найвагомішою відповіддю на ці трансформації став вихід на передній план суспільства безлічі маргінальних соціальних груп, вибух девіантної, екстремістської свідомості.

Результатом трансформаційних процесів, які відбуваються в Україні, стала актуалізація проблематики ідентичності, оскільки індивіди, групи та спільноти змушені шукати нове місце в мінливому соціальному світі.

Особливості та складові соціокультурної ідентичності зумовлені специфікою економічної та політичної ситуації та, водночас, визначальним чином впливають на становлення та розвиток державних інститутів та інституцій громадянського суспільства.

Процеси трансформації державно-політичного устрою України та пострадянського простору на різних стадіях новітньої політичної історії дали нові імпульси феномену соціокультурної та політичної ідентичності. Це супроводжується постійним співвідношенням принципів, цінностей ідентичності в координатах "центр – регіони", принципів, які залежно від характеру узгодження інтересів або загострення суперечностей між ними, набували той чи інший тип взаємної сумісності або конфліктності.

II. Постановка завдання

Сьогодні соціально-гуманітарні науки відчувають очевидні складнощі в процесі осмислення реакції українського суспільства на процеси глобалізації та модернізації, які складно й суперечливо переплітаються з його власною трансформаційною динамі-

кою. Потреба відповіді на запитання "хто ми?" стимулює до аналізу ідентичності як можливого ключа до створення гармонійного суспільства та вирішення соціокультурних, політичних суперечностей в українському суспільстві та формування принципів терпимості, толерантності та відкритості до нових культур, поглядів, ідеологій.

Ці процеси набули політичного виміру в світі від 1960-х рр., через виникнення нової форми політичного життя, що отримала назву "політика ідентичності". Спочатку політика ідентичності виникає в США, а потім поступово набуває поширення в інших частинах світу, в тому числі в 1990-ті р. і на пострадянському просторі. Від 1960-х рр. соціальна теорія запропонувала низку концептуальних підходів для аналізу кола питань, пов'язаних з політикою ідентичності. Деякі з них є предметом розгляду в цій статті.

На жаль, доводиться констатувати, що обговорення важливих проблем, від вирішення яких залежить вироблення стратегії розвитку держави, ведеться найчастіше без професійних знань, накопичених у галузі державного управління. Для дослідження феномена ідентичності необхідно проаналізувати пояснювальні моделі та концептуальні підходи, спрямовані на розуміння і розкриття її сутності в контексті державного управління.

III. Результати

Розробка проблем ідентичності та ідентифікації розпочалася в середині ХХ ст. Інтерес до інтерпретації поняття "ідентичність" виявився після того, як цей термін отримав поширення в різних галузях наукового знання у зв'язку із затвердженням у них неklasичної парадигми соціальних досліджень. Відтоді її традиційно пов'язують з загальнопсихологічними і соціальними дослідженнями. Еволюція зазначеної проблеми простежується у фундаментальних працях З. Фрейда, К. Юнга, Е. Фрома, Дж.Г. Мі-

да, Е. Еріксона, Ю. Габермаса, Е. Гіденса, С. Гантінгтона та ін.

Одним із засновників теорії ідентичності є З. Фрейд, для якого ідентичність – це приватний, внутрішній світ, емоційні характеристики людини [11]. К. Юнг запропонував інший підхід у тлумаченні феномена ідентичності. Замкненість індивіда на собі не може слугувати джерелом становлення людини. Однак у його працях відображено інтерес до суб'єктивного індивідуального досвіду. Головною залишається теза про те, що людина адаптується до сьогодення, не беручи до уваги вплив минулого й майбутнього.

Поняття “ідентичність” виявилось ключовим і в деяких соціально-філософських концепціях зарубіжних авторів. Так, Е. Фромм розглядає предмет дослідження аналіз сучасних особливостей взаємин індивіда та соціуму [12, с. 26].

Вчений визначає ідентичність як результат індивідуалізації людини. На його думку, остання є результатом відокремлення людини від сил природи і від інших людей, що вперше стає можливим лише на певному етапі людської історії, а саме – в Новий час.

На відміну від своїх попередників, Е. Фромм робить акцент на внутрішньому потенціалі людини, що дає їй змогу віднайти себе в сучасному світі. Він демонструє важливість буття “для іншого”, а не “для себе”, як З. Фрейд і А. Адлер.

Подальший розвиток теорія ідентичності отримує в працях Е. Еріксона, який розуміє ідентичність у цілому як процес організації життєвого досвіду в індивідуальне “Я”, що природно передбачає його динаміку протягом усього життя людини. Він розглядає ідентичність як складне особистісне утворення, що має багаторівневу структуру. Це пов'язано з трьома основними рівнями аналізу людської природи: індивідуальним, особистісним і соціальним.

Як справедливо зауважує В.С. Малахов, “американський учений першим надав теорії ідентичності статус інтердисциплінарного знання. Ідеї Еріксона про те, що ідентичність мінлива протягом життя, ідентичність не є автономною, були сприйняті у всіх філософських, психологічних та соціологічних школах” [6, с. 46].

Проблемність ситуації, що склалася з тлумаченням сутності ідентичності, з одного боку, у відмінності підходів до визначення поняття ідентичності, відповідного тим чи іншим контекстам, у яких це поняття використовується. З іншого боку, спостерігається некритичний перехід від одного смислового контексту до іншого навіть в межах одного й того ж наукового дискурсу. Це відображається в еkleктичності уявлень, що існують у різних сферах суспільної свідомості в умовах трансформацій останніх десяти-

тиліть, можливостей розвитку за традиціоналістським або сучасним сценарієм, що передбачає гармонійне поєднання різних видів і рівнів ідентичності.

Особливе місце проблема ідентичності займає в дослідженнях постструктуралістської філософії. Поняття політичної ідентичності розкривається з позицій структурно-функціонального аналізу в працях У. Джеймса, Ч. Кулі, Дж.Г. Міда і І. Гоффмана. Особливу увагу в зазначених дослідженнях приділено особистісно-множинному характеру ідентифікації, де особистісний характер виражається в співвідношенні своєї політичної поведінки і свідомості з відповідними політичними категоріями, а множинний – з присвоєнням індивідом безлічі соціальних ролей.

Ключове визначення містить звернення постструктуралізму до того, що іноді називають “політикою відмінностей”; політикою, яка прагне не стільки до утвердження життєздатної ідентичності, скільки до її дестабілізації, уникаючи при цьому таких концептів, як групи, права, цінності й суспільство на користь концептів місця, простору, іншості й стану суб'єкта. Важливо також зауважити, що проблему ідентичності слід розглядати в міждисциплінарному аспекті, що спирається на все більш розповсюджене уявлення про “Модерніті” (Е. Гіденс) як концепт соціальної та культурної теорії, котра виявляє сенс соціальної трансформації не у відокремленості, а в єдності її інституціонального та культурного вимірів [8].

Ідентичність – це комплексна проблема. Досліджуючи проблему ідентичності слід висувати на передній план, залежно від розв'язуваних аналітичних завдань, ті або інші її аспекти.

Як зазначає Г.Я. Міненков, “міркування про політику ідентичності – це не міркування лише про політику, але, скоріше, про культурні виміри політики. Це особливо очевидне відносно таких трьох перспектив політичної інтерпретації ідентичності, як культурний націоналізм, комунітаризм і мультикультуралізм” [8].

У соціальній науці проблему ідентичності розробляє засновник символічного інтеракціонізму Дж.Г. Мід. По-перше, він відзначає принципову відмінність людського світу від тваринного, по-друге, розвиваючи традицію міждисциплінарного дослідження, вважає за необхідне подолати предметну замкненість окремих наук [7, с. 222–225]. Визначаючи ідентичність як здатність людини сприймати свою поведінку й життя як взаємозв'язок і єдине ціле, вчений розрізняє два типи ідентичності: усвідомлювана, коли людина розмірковує про свою поведінку, тобто вона не автономна, проте здатна осмислювати свою поведінку. Другий тип ідентичності – несвідома, коли людина приймає норми поведін-

ки, звички, ритуали, не намагаючись їх змінити. Разом з тим, існують певні способи поведінки, які ідентичні за своєю суттю. Дійсно, часто ми очікуємо від людини певної реакції, без обґрунтування останньої.

Множинність ідентичності, згідно з Дж.Г. Мідом, полягає у привласненні індивідом одночасно безлічі ролей. Кінцева ступінь ідентифікації досягається, коли індивід може увійти в соціально-культурне й політичне життя суспільства й не тільки рефлексувати з приводу своєї реакції на конкретні події чи політичні інститути, а й враховувати при цьому потреби, вимоги соціальної групи, законів, організації, держави й навіть усього світового співтовариства.

Цікавий внесок І. Гоффмана в розвиток ідеї щодо способів впливу ідентичності на соціальне середовище. Він систематизував ідеї Дж.Г. Міда й по-новому інтерпретував різні ситуації міжіндивідуальної комунікації в суспільстві. І. Гоффман виділяє три типи ідентичності: соціальна, особистісна, Я – ідентичність [4, с. 188]. І. Гоффман вводить поняття “політика ідентичності”, тобто вплив людини на інформацію про себе, що проєктується на соціальне оточення. Існують різні техніки, що реалізують цю політику: техніка уникнення, техніка компенсації (спотворення думки про себе), техніка де ідентифікації (зміна ознак ідентичності).

Таким чином, у символічному інтеракціонізмі предметом вивчення стали способи побудови ідентичності, а також процес ідентифікації. проаналізовано структуру ідентифікації, виявлені “усвідомлена й неусвідомлювана” ідентичності, простежено залежність ідентифікації від соціального простору й часу, від системи соціальних інститутів. Для цього напряму, на відміну від фрейдистско-еріксонівського підходу, характерний глибший аналіз феномену ідентичності.

Сучасний дискурс ідентичності являє собою достатньо складну дискурсивну форму, мова якої неоднозначна, міфологізована й ідеологізована, пронизана політичними й іншими конотаціями, що робить гранично складною її адекватну інтерпретацію.

Серед дослідників, що розробляють проблему ідентичності на сучасному етапі, слід відзначити праці Ю. Габермаса і Е. Гіденса, М. Кастельса та ін. Ю. Габермас вважає, що “свідомість національної ідентичності, яка формується на основі спільної історії, спільних мови й культури, тільки свідомість приналежності до однієї нації змушує далеких один від одного людей, розсіяних безкрайними просторами, відчувати взаємну політичну відповідальність. Тільки так громадяни починають бачити себе частинами загального цілого...” [13, с. 369]. Ю. Габермас, звертаючись до проблеми особистісної ідентичності, приходять до висновку, що “Я-іден-

тичність” утворюється із сукупності особистісної та соціальної ідентичностей. Він розуміє особистісну й соціальну ідентичності не як полюси, між якими індивід балансує, а як два виміри, в яких реалізується балансує ідентичність (концепція “балансу ідентичності”). “Вертикальний вимір – особистісна ідентичність – забезпечує зв’язок історії життя людини. Горизонтальний вимір – соціальна ідентичність – забезпечує можливість виконувати різні вимоги всіх рольових систем, до яких належить людина. У взаємодії людина прояснює свою ідентичність, прагнучи відповідати нормативним очікуванням та очікуванням партнера. У той же час людина прагне до вираження своєї неповторності” [13, с. 372].

Е. Гіденс продовжує дослідження ідентичності не просто як психологічної проблеми, а як проблеми сучасного світу та історії. У своїх працях учений прагне показати ідентичність і самоідентичність як явища сучасної культури [3]. За його визначенням, ідентичність і самоідентичність не створюються в процесі діяльності, а виникають і підтримуються в рефлексивній активності повсякденного життя.

Е. Гіденс уявляє власну гіпотезу щодо структури ідентичності, яка має два полюси. З одного боку, це – абсолютне пристосуванство (конформізм), з іншого – замкненість на собі. Вчений пропонує поняття “спільної ідентичності”, яке він характеризує як часто неусвідомлювану впевненість у приналежності до колективу, а також як загальні почуття й уявлення, що розділяються членами колективу й відбиваються у свідомості [3, с. 100].

Одна зі змістовних концепцій із проблем місця ідентичності в сучасному суспільстві запропонована Е. Гіденсом у праці “Модерн і самоідентичність”. Для автора теоретичним моментом народження феномена ідентичності стає перехід від традиційного суспільства до посттрадиційних. Чим більше традиція втрачає свою владу в суспільстві, тим більшою мірою повсякденне соціальне життя будується, виходячи із суперечності локального й глобального, тим більше індивіди повинні обирати свої життєві шляхи з різноманіття перспектив. Модерн стає фундаментом, на якому пробивають собі дорогу самоактуалізація і самозбереження. Перехід від традиційного суспільства до суспільства модерну тягне за собою певні наслідки. Характерним для високого модерну (Е. Гіденс воліє визначення “високий модерн” постмодерну) є проблематичність Я на тлі різбарвного соціального контексту. Соціальні трансформації, що завершилися сьогодні самоідентичністю та глобалізацією, стали двома полюсами в діалектиці локального й глобального на етапі “високого модерну” [16].

Е. Гідденс пропонує гіпотезу структури ідентичності. Ідентичність – це два полюси, з одного боку, абсолютне пристосуванство (конформізм), з іншого, замкнутість на себе. Між цими полюсами автор виділяє різні рівні структури. На його думку, для сучасної ідентичності характерними є такі дилеми і, відповідно, патологічні форми: 1) уніфікація – фрагментація; 2) безпорадність – оволодіння; 3) авторитарність – невизначеність; 4) особисті потреби – ринковий індивід. На кожному рівні можливі такі патологічні форми розвитку: 1) традиціоналізм – конформізм; 2) всемогутність – відчуження; 3) догматизм – радикальний сумнів; 4) нарцисизм – повне розчинення у світі товарів [16].

У цілому, Е. Гідденс є противником постструктуралістських і більшості постмодерністських теорій, що пророкують кризу здатності сучасної людини знайти свою ідентичність.

Згідно з М. Кастельс, ідентичність є “процесом конструювання сенсу на основі певної культурної властивості, або відповідної сукупності культурних властивостей, які мають пріоритет відносно інших джерел сенсу” [5]. Дискурс ідентичності як такої є, за своєю основою, модерним дискурсом, проте набуває на етапі пізнього модерну якісно інші риси, що підривають його модерний фундамент.

М. Кастельс запропонував таку класифікацію форм і джерел формування ідентичності: 1) легітимна ідентичність – вводиться панівну інститутами суспільства для розширення та раціоналізації свого панування над соціальними акторами; 2) ідентичність опору – формується акторами, які знаходяться в ситуації їх недооцінки та/або стигматизації логікою панування; 3) проективна ідентичність – соціальні актори на основі доступного їм культурного матеріалу формують нову ідентичність, яка визначає їх місце в суспільстві і спрямована на перетворення всієї соціальної структури [5].

Соціальна (колективна, групова) природа соціокультурної ідентичності, її роль і місце в процесах соціалізації, її структурування через виникнення у суспільстві відносин і соціальних явищ висвітлені в працях П. Бергера і Т. Лукмана. Визначаючи поняття ідентичності, П. Бергер розглядає його в синонімічному ряду з такими поняттями, як “образ Я”, “Я – концепція”, “самоопис”. Таким чином, під ідентичністю розуміється певний цілісний образ, який індивід становить про самого себе, незмінний у всіх життєвих ситуаціях, в яких усвідомлює себе індивід.

З іншого боку, ідентичність визначається через поняття ідентифікації, тобто співвідношення себе з соціальною групою. Ця удавана суперечність між двома способами визначення ідентичності вирішується за посередництвом діалектики соціальної феноме-

нології. “Ідентичність, безумовно, є ключовим елементом суб’єктивної реальності. Подібна будь-якої суб’єктивної реальності вона знаходиться в діалектичному взаємозв’язку із суспільством. Ідентичність формується соціальним процесом. Одного разу з’явившись, вона підтримується, видозмінюється і навіть переформовується соціальними відносинами” [2, с. 279].

Досліджуючи ідентичність, П. Бергер зауважує на ролі соціальних інститутів у процесі формування особистісної ідентичності. “Набуття ідентичності завжди проходить у контексті специфічної соціальної структури. Не тільки її зміст, але й міри її “успіху” мають соціально-структурні умови і наслідки” [2, с. 263]. Інститут, за П. Бергером, є особливим типом об’єктивованої типізації, у якому діяч, діяльність та умови діяльності взаємно типізуються. Результатом такої взаємної типізації є роль – схема діяльності індивіда, що вступив до соціального інституту. За допомогою ролей інституту втілюються в індивідуальному досвіді. Роль передбачає певний спосіб типізації досвіду та знакового опосередкування світу, відповідну внутрішню логіку, закладену в інституті. При самоідентифікації людини з певною інституційною роллю властивий їй спосіб конституювання досвіду стає для людини основним, впроваджується у її ідентичність, змінюючи “систему базових цінностей” [2, с. 280].

Характерну для ідентичності множинність складових докладно висвітлено в працях С. Гантингтона. Всесвітній резонанс мала його праця “Зіткнення цивілізацій”, у якій він пророкує, що замість ідеологічних протистоянь йде конфлікт основних світових цивілізацій, релігій і культур. Нова книга “Хто ми? Виклики американській національній ідентичності” присвячена особливостям американської ідентичності.

Ідентичність, на його думку, “є самосвідомістю індивіда чи групи. Вона являє собою продукт самоідентифікації, розуміння того, що ви або я володіємо особливими якостями як істота, що відрізняють мене від вас і нас від них... Поки люди взаємодіють зі своїм оточенням, у них немає іншого вибору, окрім як визначати себе через ставлення до інших і ототожнювати виявлені подібності та відмінності... Ідентичність важлива тому, що визначає поведінку людини” [14, с. 50]. До джерел ідентичності він відносить аскриптивні, культурні, територіальні, політичні, економічні та соціальні чинники. С. Гантингтон, розглядаючи ідентичність, зазначає кілька ключових моментів: “ідентичністю володіють і індивід, і групи; ідентичність є конструктом; індивіди й групи мають множинні ідентичності; ідентичність, будучи результатом взаємодії, визначаємо ми самі;

альтернативні ідентичності залежать від ситуації” [14, с. 55].

Отже, говорячи про концепції ідентичності, слід зупинитися на конструктивізмі, головний акцент у межах якого ставиться на понятті ідентичності, в тому числі й національної.

Найбільш часто згадуваними вченими, що працюють у цьому напрямку, є Е. Геллнер, Б. Андерсон, Е. Хобсбаум, які досліджують роль держави у процесі модернізації і появу етнічного націоналізму як політизованої форми ідентичності [9]. Образ ідентичності, згідно з конструктивізмом, передбачає наявність у ньому символічних, соціально сконструйованих значень, що поділяються суспільством у цілому (а не окремою етнічною групою) – таке розуміння, зокрема, ілюструється визначенням нації як “уявленої політичної спільноти” [1, с. 30–32]. Конструктивізм як соціальна теорія звертається до зовнішньополітичних проявів ідентичності, розглядаючи їх як обґрунтування і реалізацію глибинних аспектів політики самоідентифікації актора.

На особливу увагу заслуговує книга І. Нойманна, у якій автор виокремлює чотири підходи до вивчення ідентичності, актуальних для міжнародних відносин: етнографічний, психологічний, підхід континентальної філософії і так званий східний екскурс [10].

IV. Висновки

Таким чином, до основних соціально-гуманітарних і соціально-філософських шкіл, що вибудували власну теорію дискурсу ідентичності, належать такі:

1. Цілісна теорія ідентичності, розроблена в межах психоаналізу (А. Адлер, Е. Берн, М. Кляйн, Ж. Лакан, З. Фрейд, А. Фрейд, Е. Еріксон, К. Хорні, К.Г. Юнг).
2. Дослідження феномена ідентичності, здійснена в межах антропологічної традиції (Ф. Арьес, Р. Бенедикт, Р. Бос, М. Еліаде, А. Кардинер, К. Леві-Стросс, М. Мід, Е.Б. Тейлор,), та пов'язаних з нею історичних (Ф. Бродель, Ж. Ле Гофф, А. Тойнбі, О. Шпенглер) соціально-антропологічних і етнометодологічних шкіл (П. Бурдьє, Л. Відер, Г. Гарфінкель, М. Поллнер, Х. Сакс, А. Сікурел, Й. Хейзінга). У межах цих досліджень індивідуальна ідентичність визначається як самотипізація індивідом самого себе за допомогою співвідношення з певними соціальними групами, яка є результатом засвоєння певних чинних у суспільстві моделей такої типізації.
3. Теорія ідентичності в межах зарубіжної та вітчизняної соціальної феноменології (П. Бергер, Б. Вальденфельс, Е. Гуссерль, Т. Лукман, Н. Луман, Д. Уолш, М. Шелер, А. Щюц). Ідентичність у цьому напрямі визначається і як певний цілісний образ, який індивід складає про самого себе, незмінний у всіх життєвих ситуаціях, у

яких усвідомлює себе індивід, і через поняття ідентифікації, тобто співвіднесення себе з певною соціальною групою.

4. Група джерел представлена сучасними роботами з соціальної філософії та методології суспільних наук, що є підґрунтям того дискурсивного простору, в якому розглядається проблема ідентичності. Йдеться, насамперед, про праці Х. Абельса, Д. Беккера, П. Бурдьє, Р. Бхаскара, Ю. Габермаса, Е. Гідденс, Е. Гофмана, А. Дайкселя, Н. Еліаса, Т. Куайна, Т. Куна, А. Мендрій, Р. Рорті, М. Серто, П. Фейєрабенда.

Однак наявні методи дослідження, сформувані в межах сучасного соціально-філософського дискурсу, ще не були застосовані у дослідження феномену ідентичності в контексті державного управління.

Резюмуючи аналіз розвитку теорії ідентичності, слід зауважити, що до істотних наукових пріоритетів зазначених авторів насамперед можна віднести те, що вони відмовляються від одностороннього розуміння структури ідентичності та інтерпретують її як складний феномен, що складається з багатьох компонентів, як багаторівневу і мінливу систему. По-друге, кожна з цих концепцій зауважує на тому, що одним із домінуючих чинників у формуванні і розвитку особистості є ідентичність.

Процес всебічного включення індивіда в ціннісний світ своєї культури, в її інформаційний простір, і в традиційну систему цінностей є найважливішими засобами акумуляції і трансляції колективного досвіду.

Концепція ідентичності все частіше піддається перегляду в сучасній науці, водночас стає більш значущою для аналізу процесів, що відбуваються як у розвинутих суспільствах, так і в тих, що трансформуються. Процеси глобалізації, фрагментації соціокультурного, політичного та економічного простору ведуть до зростання невизначеності в ході пристосування індивідів і різних груп до мінливої дійсності.

Політика ідентичності формує істотно новий вимір проблемного поля державного управління. І, насамперед, як зазначають М. Сомерс і Г. Гібсон, йдеться про можливість формування соціокультурних концепцій і цінностей, що не вдавалися б до зовнішнього примусу для пояснення дії публічної політики, що “відхиляється” від “універсальних” передумов і концептів, які сформували традиційні теоретичні дискурси.

Список використаної літератури

1. Андерсен Б. Воображаемое сообщества / Б. Андерсен. – М. : Канон-пресс, 2001. – 288 с.
2. Бергер П. Социальное конструирование реальности. Трактат по социологии зна-

- ния / П. Бергер, Т. Лукман. – М. : Медиум, 1995. – С. 279.
3. Гидденс Э. Устроение общества: очерк теории структуризации / Э. Гидденс. – М. : Академический проект, 2003. – 528 с.
 4. Гоффман Э. Представление себя другим в повседневной жизни / Э. Гоффман // Современная зарубежная социальная психология. Тексты. – М. : МГУ, 1984.
 5. Castells M. The Power of Identity / M. Castells. – Malden ; Blackwell, 1997.
 6. Малахов В.С. Неудобства с идентичностью / В.С. Малахов // Вопросы философии. – 1998.
 7. Мид Дж. Интернализированные другие и самость / Дж. Мид // Американская социологическая мысль: Тексты / под ред. В.И. Добренькова. – М. : Издание Международного ун-та Бизнеса и управления, 1996. – С. 222–225.
 8. Миненков Г.Я. Политика идентичности: взгляд современной социальной теории / Г.Я. Миненков // Политическая наука, 2005. – № 6. – С. 21–38.
 9. Андерсен Б. Нации и национализм / Б. Андерсен, Л. Актон, О. Бауэр. – М. : Праксис, 2002. – 416 с.
 10. Нойманн И. Использование “Другого”: Образы Востока в формировании европейских идентичностей / И. Нойманн. – М. : Новое издательство, 2004. – 336 с.
 11. Фрейд З. Психология Я и защитные механизмы / З. Фрейд. – М. : Педагогика-Пресс, 1993.
 12. Фромм Э. Бегство от свободы. Человек для самого себя / Э. Фромм. – М. : Аст, 2004.
 13. Хабермас Ю. Европейское национальное государство: его достижения и пределы. О прошлом и будущем суверенитета и гражданства / Ю. Хабермас // Нации и национализм. – М. : Праксис, 2002.
 14. Хантингтон С. Кто мы? Вызовы американской национальной идентичности / С. Хантингтон. – М. : АСТ ; Транзиткнига, 2004.
 15. Эриксон Э. Идентичность: юность и кризис / Э. Эриксон. – М. : Флинта, 2006.
 16. Giddens A. Modernity and Self-Identity: Self and Society in the Late Modern Age. – Stanford, CA : Stanford University Press, 1991.

Стаття надійшла до редакції 21.05.2014.

Малинин В.В. Дискурс идентичности в научных исследованиях: западная парадигма

В статье проанализирован дискурс идентичности в научных исследованиях как возможный ключ к созданию гармоничного общества и решению социокультурных, политических противоречий в украинском обществе и формированию принципов терпимости, толерантности и открытости новых культур, взглядов, идеологий. Выявлено, что проблему идентичности следует рассматривать в междисциплинарном дискурсе.

Ключевые слова: *идентичность, дискурс идентичности, социокультурная идентичность, политика идентичности, постструктуралистская философия, символический интеракционизм, психоанализ.*

Malinin V. The discourse of identity in scientific research: the western paradigm

The article analyzes the discourse of identity in scientific research as a possible key to the creation of a harmonious society, the solution of socio-cultural and political contradictions in Ukrainian society and the formation of principles of tolerance and openness to new cultures, beliefs, ideologies. It is revealed that the problem of identity should be considered from the viewpoint of interdisciplinary discourse.

It is shown that in all scientific paradigms has sided understanding of the structure of identity. During the academic discourse identity is interpreted as a complex phenomenon consisting of many components such as multi-and variable system. Each of these concepts emphasizes that one of the dominant factors in the formation and development of personality is the identity. We found that the problem of identity should be considered in an interdisciplinary discourse.

Key words: *identity, discourse identity, social and cultural identity, policy of identity, post-structuralism philosophy, symbolic interactionism, psychoanalysis.*